

Cezary Żelechowski

Dodatek

Od Franciszka do Franciszki

Krosno, kwiecień 2015 r.

Od ukończenia historii Żelechowskich, od wprowadzenia w niej kilku aktualizacji i zmian, minęło kilka lat. Czas ten obfitował w wiele wydarzeń, które pozwoliły na odkrycie wielu, wcześniej nie znanych, faktów. A finałem niech będzie odsłonięcie pamiątkowej tablicy Powstańców Styczniowych, w tym z rodziny Żelechowskich, które miało miejsce w Rzeszotarach 10 listopada 2013 roku. Inicjatywą upamiętnienia powstańców związanych z Rzeszotarami kierował pan Stanisław Burda, któremu pragnę za to serdecznie podziękować. Działania lokalnej społeczności wspierał pan Witold Słomka - burmistrz Miasta i Gminy Świątniki Górne - w imieniu rodziny składam gorące podziękowania.

Dotarcie do archiwów państwowych i kościelnych, pomoc osób prywatnych w ustaleniu faktów i dat, sięgnięcie w literaturę genealogiczną, akta i literaturę z epoki pozwoliło na dokładniejsze opisanie niektórych postaci. Ale też dostarczyło nowych zagadek, którymi chcę się z Wami podzielić.

Tomasz Żelechowski - z Żelech (albo Żelechów). Istotnie istnieją owe Żelechy, są one w parafii Drozdowo, w ziemi łomżyńskiej. Przyjmuję założenie, że to Żelechowscy dali swoje nazwisko majątkowi, a nie odwrotnie - właściciele Żelechów stali się Żelechowskimi. Nieliczne zapiski heraldyczne wskazują, że kolebką rodziny Ciołków był mazowiecki Żelechów, od którego przybrali nazwisko. Późniejsze migracje osadzają Żelechowskich w Żelechach, prawdopodobnie jest to najpóźniej w drugiej połowie XVII wieku, część rodziny w drugiej połowie XVIII wieku przenosi się do Małopolski, część zaś zostaje w łomżyńskim osiadając, między innymi, w Boguszach koło Grajewa.

Wracając do Tomasza Żelechowskiego, dotarłem do zapisków w Grajewie, do aktu ślubu Tomasza z Marianną Modzelewską, zawartego 25 lutego 1790. Dokument spisany po łacinie, później poparty apologetą, niewątpliwie dotyczy Tomasza i Marianny. A teraz wątpliwości:

- Ten Tomasz nie może być ojcem Franciszka, pierwszego właściciela Rzeszotar, choćby ze względu na to, że Franciszek Żelechowski urodził się w 1740 roku, a wiemy to z jego aktu zgonu (Liber Mortuorium 1807-1900, Podstolice), więc w chwili jego narodzin Tomasz - ojciec, powinien mieć powiedzmy 20 lat, i to przy założeniu, że Franciszek był pierwszym dzieckiem, a Tomasz (wg. Żychlińskiego „Księga Szlachty Polskiej”) miał ich sześcioro. Reasumując nawet gdyby Tomasz urodził się w 1720 roku, to w chwili ślubu w 1790 roku miałby 70 lat. I przez następne lata spłodził kilkoro dzieci. Nie jest to niemożliwe, ale mało prawdopodobne.

- Zgodnie z odpisem szlachectwa, które Stanisław Żelechowski otrzymał w Namiestnictwie we Lwowie w 1907 roku, ale też z herbarzami, choćby wspomnianym już Żychlińskim, żoną Tomasza była Łucja Truszkowska herbu Drogosław. Jednak, jak wynika z zapisków, ojciec Tomasza - Adam Żelechowski miał za żonę Mariannę Mioduszewską. I tu niezwykle podobieństwo nazwisk; Marianna Mioduszewska i Marianna Modzelewska - żona Tomasza ze wspomnianego wcześniej ślubu z 1790 roku.

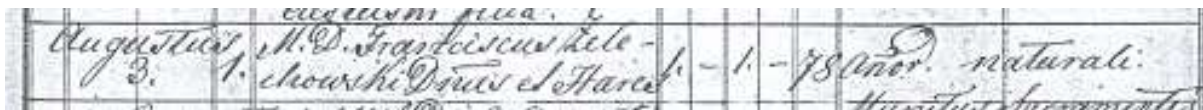
Wątpliwości tych nie rozwiję wcześniej niż uda mi się dotrzeć do ksiąg parafialnych Drozdowa, a i tam jeśli znajdę odpowiednie zapisy.

*Nagrobek
Franciszka Żelechowskiego
przy kościele w Podstolicach*

*Grób Rodziny Żelechowskich na
cmentarzu w Podstolicach*

Franciszek Żelechowski, Liber Mortuorum, 1818

Franciszek Żelechowski - miał siostrę Ewę i czterech braci: Romana (zmarł w dzieciństwie), Antoniego, Mateusza i Pawła. Píše o nich Teodor Żychliński w „Złotej Księdze Szlachty Polskiej” oraz dodaje *na mocy złożonych w grodzie oświęcimskim dokumentów zostali uznani na dniu 4 listopada 1782 za starożytną i dziedziczną szlachtę polską i jako tacy zapisani do ksiąg Szlachty stanu rycerskiego Królestwa Galicji i Lodomerii dnia 1 września 1784 r. we Lwowie, na co dokument odnośny mieliśmy w ręku*. Jeśli Franciszka możemy uznać za protoplastę „linii rzeszotarskiej”, to o losach pozostałych braci nie wiadomo nic. Choć ostatnio zetknąłem się z przedstawicielami Żelechowskich, którzy osiedli w Olkuszu w połowie XVIII wieku, może to potomkowie któregoś z braci?

Dalej Żychliński pisze, że *Franciszek (...) posłany w młodości dla nabrania poloru na dwór nieświedzki księcia Karola Radziwiła Panie Kochanku, udał się wraz z nim na emigrację, wszakże z Węgier powróciwszy do Galicji, nabył tamże dobra Podstolice i Rzeszotary*. Pierwsza emigracja Radziwiła miała miejsce od 1764 do 1767 roku. Druga obejmuje okres 1768-69 do 1777 roku, kończąc powrotem z Preszowa do Nieświeża. Karol Stanisław Radziwił zmarł w 1790 roku w Białej (obecnie Białej Podlaskiej). Zakładając, że Franciszek był przy nim do końca emigracji, to okres po 1777, aż do 1795 roku - nabycia Rzeszotar - czyli lat 18, jest „białą plamą”. Przerwaną na chwilę przez uznanie szlachectwa w Oświęcimiu, choć wcale nie wiadomo, czy był tam obecny, czy bracia występowali bez niego. Czy pozostawał przy Radziwile do jego śmierci?

Ożenił się w 1795 roku z Heleną Dunikowską z Urska herbu Awdaniec, urodzoną w 1769 roku. Helena miała wtedy lat 26, on - 55. Czy aż do tego wieku pozostawał w stanie kawalerskim? Nic nie wiadomo na ten temat. Prawdopodobnie najstarszym ich dzieckiem był Paweł, potem Kwiryn, dalej - odnotowani w księgach metrykalnych - Feliks (1799), Ewa (1800), Daniel (1804), Matylda (1805). Zmarł w 1818 roku, Helena w 1829, pochowani są przy kościele w Podstolicach, pod kamieniem z inskrypcją: TEN GŁAZ NAKRYWA ZWŁOKI Ś.P. F.P. ŻELECHOWSKIEGO FRANCISZKA I ŻONY JEGO.

„Dominium Rzeszotary” obejmowało znaczny obszar, prócz pól, łąk i lasów, były tu stawy rybne, gorzelnia, młyny. Wszystko to przynosiło znaczne dochody. Franciszek mógł starać się o nadanie tytułu hrabiego Galicji, co końcem XVIII wieku i przez cały wiek XIX, było w Galicji zjawiskiem niemalże powszechnym. Po wykazaniu starożytności rodu, okazaniu lojalności, pozostawało jedynie uiszczenie taksy. Prawdopodobnie jednak pozostał wierny zasadom równości szlacheckiej.

Paweł Żelechowski - syn Franciszka. Prawdopodobnie najstarszy z rodzeństwa. Liber Baptisatorum Parafii pw. Ducha Świętego w Podstolicach rozpoczyna się rokiem 1800. Nie ma w niej ani Pawła ani Feliksa, o którym wiemy, że urodził się w 1799 roku. Przyjmuję więc, że Paweł urodził się wcześniej. I niewiele więcej o nim wiemy. Właściciel Łętowic (powiat Wierchosławice). Ożeniony w Antoninę Jezierską herbu Rogala. Być może, że po śmierci ojca w 1818 roku przez kilka lat gospodarował majątkiem Rzeszotary aż do przejścia go przez Feliksa. Miał dzieci; Florentyna (ur. 1820), Franciszka (ur. 1821), Rozalia, Władysław (ur. 1830), Józef (ur. 1837), Kazimierz (ur. 1839).

1. Florentyna - wyszła za mąż na Jana barona Borowskiego (ślub 11.09.1847 w Łętowni), którego bratanica - Maria - wyszła za mąż za Augusta Gorayskiego, członka C. K. Izby Panów, ziemianina spod Krosna.

2. Franciszka - wyszła za mąż za Antoniego Marsa, właściciela Limanowej.

3. Rozalia - wyszła za mąż za nieznanego imienia Bartkiewicza.

Andrzej Łopacki i Józef Żelechowski

Fragment dworu w Rzeszotarach

4. Władysław - właściciel Kowalowy (obecnie Kowalowa w pow. Rogalin), oficer austriacki, powstaniec styczniowy - porucznik.

5. Józef Witold - powstaniec styczniowy. Szef sztabu oddziału Andrzeja Łopackiego, później dowódca oddziału. członek Rządu Narodowego. Nota bene na podstawie losów oddziału powstała książka Stanisława Rembeka, a na jej podstawie film Juliusza Machulskiego „Szwadron”.

6. Kazimierz - ożenił się z własną siostrzenicą - Augustyną - córką siostry Franciszki i Antoniego Marsa, doktor praw, właściciel majątku Dębniaki (obecnie dzielnica Krakowa), później majątku Kanina pod Limanową. Jego syn - Stefan - prawnik, był burmistrzem Zakopanego, a w latach 1915-1918 Starostą Powiatowym w Krośnie.

Feliks Żelechowski - brat Pawła. Urodzony w 1799 roku, wiemy to z jego aktu zgonu. Ale nie wiemy jak naprawdę miał na imię. We wszystkich zapiskach kościelnych i urzędowych występuje jako Feliks. I nie byłoby w tym nic nadzwyczajnego gdyby nie to, że jego syn - Stanisław - starając się w Wydziale Krajowym Królestwa Galicji i Lodomerii we Lwowie o odpis szlachectwa wymienia go jako Józefa Sebastiana Feliksa. Syn nie znał imion ojca, czy urzędnik się pomylił? Jeśli pomylił się urzędnik, to dlaczego Stanisław odpis ten przyjął?

Zarządzać Rzeszotarami zaczął najpóźniej w 1827 roku (*Szematyzm Galicji i Lodomerii, C. K. Namiestnictwo we Lwowie*), wtedy to w zapiskach urzędowych wymieniane jest jego imię, ale mogło się to stać i wcześniej, po prostu nie zachowały się na to żadne dowody. W roku 1829 żeni się z Wandą Jaźwińską. Przychodzą na świat dzieci: Tadeusz (1831), Bronisława (1832), Jan, Stanisław (1840), Wincenty (1843) i Aleksander. Umiera w 1876 roku w wieku lat 77. W latach 1844-1855 w zapisach urzędowych w majątku Rzeszotary widnieje 1 współwłaściciel. Jest to zapewne rodzina Zielińskich. Siostra Feliksa - Matylda, w niektórych źródłach widniejąca jako Anna, co jest błędem, w roku 1824 wychodzi za mąż za Jana Zielińskiego i jako wiano wnosi część Rzeszotar. Jan i Matylda umierają na cholera w 1831 roku osierocając Pawła mającego wtedy 6 lat. Majątkiem Zielińskich administruje Feliks, podobno z różnym skutkiem, w finale spłaca Zielińskich i scala majątek w rękach Żelechowskich. W roku 1850 Paweł Zieliński żeni się z Józefą Klewską, jako adres widnieje dwór rzeszotarski z numerem 1. Jednak już w 1856 roku adresem jest numer 76, taki numer wpisany jest w metryce chrztu Jacka Zielińskiego. Rebelia chłopska w lutym 1846 roku nie oszczędza Rzeszotar, chłopi z Koźmic, Janowic, Rzeszotar i Podstolic burzą murowany dwór „tak że kamień na kamieniu nie pozostał” (zapiski Władysława Żelechowskiego - wnuka Feliksa). Z rąk chłopstwa ginie mający 42 lata brat Feliksa - Daniel. W tym czasie Feliks z rodziną znajduje schronienie w Wieliczce, a po stłumieniu rebelii wraca do Rzeszotar i zamieszkuje „w pałacyku wśród ogrodu”. Od rodziny spod Grajewa w łomżyńskim - majątku Bogusze, otrzymuje pożyczkę 6000 złotych. Dzięki niej zbudowany został drewniany dwór, mniejszy i skromniejszy. Jeszcze przed śmiercią Feliksa, majątek przejmuje jego syn - Jan, już w roku 1872 zapisany jest jako właściciel (*Skorowidz Galicji, K. Oksza Orzechowski, Dytektor C. K. Sądowych biur pomocniczych w Krakowie, 1872*). Podobno Feliks znany był ze swojej witalności, a wiele dzieci z okolic miało rysy Feliksa. W księgach parafialnych znajduje się zapis (i nie jest jedyny) chrztu Heleny (illegitimi, nieznanego ojca), córki Reginy Jakubowskiej mieszkającej we dworze (numerus domus 1), a rodzicami chrzestnymi byli Feliks i Wanda Żelechowscy. A może to tylko zbieg okoliczności?

Losy dzieci Feliksa po części są nam znane;

1. Tadeusz - powstaniec styczniowy, odznaczony Krzyżem Niepodległości, żonaty z Seweryną Sobolewską herbu Cyrus. Miał dwie córki: Wandę (1857) i Mariannę. Córka Wandy - Ewa wyszła za mąż za Jerzego Kossaka - artystę malarza.

2. Bronisława - z mężem Aleksandrem Zawadzkim, po śmierci Jana Żelechowskiego w 1880 roku zostają właścicielami Rzeszotar, przed rokiem 1897 przenoszą się do Pawlikowic (obecnie dzielnica Wieliczki), a Rzeszotary, co najmniej do roku 1904, przejmuje ich syn - Józef (*Skorowidz Galicji, Jan Bigo, Lwów, 1904*).

3. Jan - administruje w Rzeszotarach prawdopodobnie od roku 1872 aż do śmierci w 1880. Ukończył studia techniczne w Wiedniu, w latach 70-tych powołany został do wielickiej Rady Powiatowej gdzie pełnił funkcję wiceprezesa. Był kawalerem, choć z wiarygodnego źródła otrzymałem informację, że żył w konkubinacie z Marią Strzelbicką, a z tego związku przyszli na świat: Józef, Jan i Rozalia noszący nazwisko Strzelbicki. Umiera u brata Tadeusza w Korczowie i tam zostaje pochowany.

4. Stanisław - w 1861 roku żeni się z Antoniną Sobolewską, siostrą żony brata Tadeusza, jako wiano przejmując część majątku Nieprzeźnia. Do roku 1867 wykupuje od rodzeństwa żony pozostałe części. Z tego związku rodzą się dzieci: Feliks (1862), Helena, Tadeusz (1866), Wincenty (1867) i Maria. Po śmierci żony Antoniny żeni się po raz drugi. Żona - Anna Babirecka, młodsza od Stanisława o 16 lat, daje mu dzieci: Zofię (1879), Stanisława (1881) i Władysława (1885). W 1891 roku sprzedaje Nieprzeźnię, prawdopodobnie przenosi się do Tarnowa. Tam rodzina zamieszkuje w dworku „Nalepówka” (Gumniska 22). Na Starym Cmentarzu jest grób jego drugiej żony - Anny. Zmarła w 1898 roku w wieku 42 lat. W roku 1907 mieszkając w Krakowie (Basztowa 19) za pośrednictwem adwokata Antoniego Bogusza zwraca się do Namiestnictwa o odpis szlachectwa. Dokument ten potrzebny jest do uzyskania stypendium dla syna Władysława, wtedy studenta Akademii Górniczej w Leoben. Po tym roku jego losy są nieznane.

5. Wincenty - powstaniec styczniowy, sądzony przed Sądem Krajowym Karnym w Krakowie (*AP Kraków, S. K. K. Kr. fasc. 2652*), właściciel Hrehorowa i Ostrowca pow. rohatyński. Ożeniony z wdową - Anielą Maramorosz, miał córkę Olgę, która wyszła za mąż za Kazimierza hr. Rostworowskiego.

6. Aleksander - wyższy urzędnik Starostwa Powiatowego w Tarnowie, umarł młodo u brata Stanisława w Nieprzeźni.

Ewa Żelechowska - urodzona w 1800 roku. Z zapisków wynika, że wyszła za mąż za nieznanego z imienia Borowskiego. Mam jednak co do tego wątpliwości, może wkradł się tu błąd i Ewa mylona jest z Florentyną Żelechowską, która istotnie wyszła za mąż za Jana Borowskiego. Wątpliwości opieram na zapisach w księgach kościelnych, w których Ewa bardzo często występuje jako matka chrzestna. Choćby jako matka chrzestna wspomnianego przed chwilą Wincentego Żelechowskiego. Działo się to 23 kwietnia 1843 roku, ojcem chrzestnym był Kwiryn Żelechowski, matką - Ewa Żelechowska - „Nobilis Virgo”. Występuje tam pod nazwiskiem Żelechowska, a jeśli brać dosłownie łacińskie określenie jako „panna szlachetnie urodzona” i to, że ma lat 43, to wątpię w jej zamążpójście.

Kwiryn Żelechowski - we wszystkich zapisach rodzinnych, administracyjnych, kościelnych występuje jako Kwiryn. Tyle, że nie znalazłem jego aktu urodzenia. Owszem jest zapis w Liber Baptisatorum pod datą Majus 14, 1802, ale imię bardziej przypomina Casimir niż Quirinus. I nic by w tym nie było zastanawiającego, ot kolejny chłopiec - Kazimierz Nepomucen Bonifacy,

Kwiryn Żelechowski, Genowefa z Zarębów Żelechowska, Augusta Żelechowska, po mężu Leopoldowa Marsowa

Leopold Mars

Antoni Mars i Franciszka z Żelechowskich Marsowa

gdyby nie to, że nigdzie, ani w zapiskach rodzinnych, ani w herbarzach nie ma mowy o dziecku Franciszka o imieniu Kazimierz. Muszę więc przyjąć, że taki nie istniał, a zapis ten dotyczy Kwiryryna. Przyjmując to założenie, piszę dalej jako o Kwiryrynie. Żychliński pisze o nim *oficer wojsk napoleońskich, wzięty do niewoli pod Berezyną, kilka lat przeżył na Kaukazie*. Albo on się myli, albo ja. Jeśli to syn Franciszka, jeśli urodził się po 1795 roku, czyli po prawdopodobnej dacie ślubu, to w roku bitwy pod Berezyną miałby najwyżej 16 lat - trudno być oficerem napoleońskim w tym wieku. Więc może ja mam rację i Kwiryryn - Kazimierz, urodzony w 1802 roku, właściciel dóbr Dębniaki, co wynika z zapisu o chrzcie jego bratanka Wincentego z roku 1843, później opisany w majątku Krasne nad Uszą. A wiadomo to ze zdjęcia, którego podpis brzmi: „Leopoldowa Maria Genowefa z Zarembów hr. Żelechowska, Augusta córka Żelechowskich Leopoldów, Leopoldowa Weronika - Krasne nad Uszą, 1868”;

1. Leopoldowa [czyli żona Leopolda] Maria Genowefa z Zarembów hr. Żelechowska,
2. Augusta córka Żelechowskich Leopoldów,
3. Leopoldowa Weronika,

zaś na zdjęciu są dwie kobiety i mężczyzna. Wykonane zostało w Krasnem n. Uszą w 1868 roku. Z zapisków rodzinnych wynika, że mężem Genowefy Zaręby (Zaręby) był Kwiryryn Żelechowski i mieli córkę Augustę, która wyszła za mąż za Leopolda Marsa herbu Noga.

Czy więc jest to:

1. Kwiryryn Żelechowski
2. Genowefa z Zarębów Żelechowska [ew. Maria Genowefa z Zarembów Żelechowska]
3. Augusta z. d. Żelechowska po mężu Leopoldowa Marsowa.

Prawdopodobnie tak. Ich dzieci to:

1. Ignacy - u Żychlińskiego jest taki jego opis: *Młodzieniec pięknych nadziei i wielkiego serca. Wychowany w domu swej ciotki, pani z Chwalibogów z Jaraczewa Jaraczewskiej, ukończył chlubnie gimnazjum w Lesznie (...), poczem zdał egzamin na oficera artylerii wojsk pruskich. Zginął w r. 1863 pod Krzykawką. W bitwie tej zginął także Francesco Nullo - dowódca ochotników włoskich. Został pochowany na cmentarzu w Olkuszu, obok jego grobu jest mogiła z inskrypcją: „Powstaniec Julian”. Jest to prawdopodobnie Ignacy Żelechowski, oficer korpusu, późniejszego generała, Józefa Miniewskiego.*

2. Natalia - wyszła za mąż za Stanisława Bleszyńskiego. Dalsze losy są nieznane.

3. Augusta - zamężna Leopoldowi Marsowi, o którym wiem, że był uczestnikiem wypadków 1848 w Galicji i wojny krymskiej, porucznik kozaków sultańskich, pamiętnikarz. O dzieciach tej pary nic nie wiadomo.

Wracając do dzieci Franciszka - pozostaje Daniel i Matylda.

Daniel Żelechowski - w swojej genealogii M. J. Minakowski pisze o nim: *dziedzic Jaworska, oficer austriacki*. Tak samo Żychliński. Wieś Jaworsko leży w powiecie brzeskim, więc dość blisko „gniazda” w Rzeszotarach, gdzie urodził się w 1804 roku. Zginął w czasie rabacji chłopskiej w 1846 roku. Ożeniony z Romualdą Zarębą. Dzieci: Wiesław, Maria, Teresa, Helena i Zygmunt.

Matylda Żelechowska - najmłodsza z rodzeństwa, urodzona w 1805 roku. Wyszła za mąż w roku 1824 za Jana Nepomucena Żielińskiego, w wianie wnosząc część Rzeszotar. Oboje zmarli na cholera przywleczoną do Małopolski przez wojska carskie w 1831 roku. Dzieci: Paweł Arystomen i Kwiryryn (zmarł w dzieciństwie) - może mieli więcej dzieci, ale z faktem tym się w księgach

kościelnych nie spotkałem. Ich syn - Paweł Arystomen - późniejszy powstaniec styczniowy, to ojciec Zygmunta Zielińskiego - generała armii austriackiej i generała broni Wojska Polskiego.

Na tym kończę zestawienie faktów i dat o Rodzinie Żelechowskich zebranych w ostatnim czasie. Pozostaje jednak wiele niejasności i wątpliwości, wiele tajemnic. Czy rozwiążemy je? Przyszłość pokaże.

By jednak objąć ramą historię Żelechowskich na przestrzeni tych przeszło dwustu lat muszę wspomnieć o radosnych dniach - 13 września 2008 roku urodziła się moja pierwsza wnuczka Maria Michalina, a 28 października 2013 druga - Franciszka Marta, córki Marty i Michała Żelechowskich.

Marysia

Frania

